

## СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Лъчезар Иванов Дачев  
определен за член на научно жури  
със Заповед на Ректора на СУ „Свети Климент Охридски” № РД 38-  
592/21.12.2012 г.

за провеждане на конкурс за заемане на академична длъжност „професор” в  
професионално направление „Право” /Обща теория на правото/, обявен в ДВ  
бр. 90/16.11.2012 г./

I. 1. Конкурсът е обявен на основание чл. 29а от ЗРАСРБ, чл. 62 /1/ от ППЗРАСРБ и чл. 115 от Правилника за условията на реда за придобиване на научни степени и заемане на академична длъжност в СУ „Свети Климент Охридски”.

В конкурса участва един кандидат доц. д-р Даниел Василев Вълчев.

Даниел Вълчев е роден на 08.10.1962 г. в гр. Варна. Завършва средно образование през 1981 г. През 1987 г. завършва ЮФ на СУ „Свети Климент Охридски”. От 1995 г. е доктор по право, а от 2004 г. е доцент по теория на държавата и правото в ЮФ на СУ.

Като преподавател доц. Д. Вълчев чете курсове по „Обща теория на правото”, „Обща теория на държавата” и „Политически и правни учения”. Ползва се с уважението на колегите и студентите. От 2001 г. до 2005 г. е народен представител в XXXIX-то Народно събрание. От 2005 г. до 2009 г. е зам. министър-председател на Р България и министър на образованието и науката.

2. За участие в настоящия конкурс доц. Д. Вълчев е представил пет статии и една монография. Статиите по съдържание са относими към монографията и ще представим общо становище за научните трудове.

3. Монографията на Даниел Вълчев е озаглавена „Валидност и легитимност в правото” /С., 2012 г., Сиела/. Изследването е посветено на значим и актуален проблем. Съдържанието е много добре структурирано и логично издържано. Тезите са ясни и аргументирани. Заслужава особено внимание неповторимия стил на автора, в който се съчетава остроумието с любопитна информация, основана на ерудицията на автора /освен позициите по правно-философския дебат върху валидността и легитимността в правото от книгата можем да узнаем например за папските були, за неточния превод на съчинението на Жан Боден на английски език и дори защо гърците не

трябва да ядат бакла .../. Това е отделна положителна черта на изследователя и преподавателя Даниел Вълчев.

II 1. Изследването на Даниел Вълчев е посветено на проблема за съотношението на валидността и легитимността в правото. Това е един от проблемите на съвременния правно-философски дебат, който е привлякъл вниманието на автора. Включването в дебата би могло да стане чрез факта на присъединяване към изложените становища, но авторът си поставя много по-трудна и отговорна задача – да заеме аргументирана позиция /с. 39/. За целта той представя обстоен теоретичен анализ на историческото развитие на идеите за легитимирането на правото и обособяването на неговата валидност като отделен проблем. Това е първият значим теоретичен принос на автора. В българската правна теория няма друго изследване, посветено на въпроса за легитимността на правото в контекста на историческото развитие на правната философия. Правото е социално явление и проблемът за неговата легитимност е пряко свързан с обяснението на неговия смисъл, респективно за неговото съществуване.

2. Легитимирането на правото е неговото социално оправдание като принудителен ред. Очевидна принудата не е достатъчна, необходимо е редът, в това число и неговата принудителност, да бъдат оправдани.

От тази позиция Даниел Вълчев конструира собствена цялостна система като логически модел на исторически възприетите легитимиращи фактори – космос, Бог, човешкия разум и присъщите им основания – правилно /морално/ нормативно съдържание, авторитет, практическа приложимост /ефективност/ на реда /с. 35/. В тази координатна система авторът представя задълбочено и аргументирано целия исторически ход на легитимиране на правото в /западната/ европейска традиция – гл. II, III и IV от съчинението. Всяка от тези глави на труда има характер на самостоятелно исторически правно-философско изследване със собствена научна стойност. Като особено ценен научен принос в този аспект трябва да се отличи изследването на древногръцката идея за космическия ред като легитимиращ фактор на обществения ред, включително и на правото.

3. Съвременният правно-философски дебат, който разглежда Даниел Вълчев, поставя въпроса за съотношението между легитимност и валидност на правото. Това съотношение авторът разглежда в различен план: от позициите на адресатите или правоприлагащия орган; от позицията на правната норма или на правния ред. Основният въпрос е връзката между валидността на една правна норма и нейното легитимно съдържание, казано иначе валидна ли е една правна норма, която е нелегитимна. Отговорите са противоположни, което предизвиква и дебата.

За да аргументира своята позиция, Даниел Вълчев приема, че валидност и легитимност са две различни качества на правото /правната норма/. Валидността е юридическо качество на правно дължимото, неговата обвързваща сила, а легитимността е субективното възприемане, което обуславя спазването, изпълнението на правото, определя дълженствуването /Н.Неновски/. Макар и различни, тези две качества са необходимо присъщи на правото.

Авторът приема, че до XIX-ти век /с възприемането на легитимиращата роля на държавата спрямо правото/ „проблемът за валидността не се очертава като самостоятелен проблем”./с. 41/, а се разглежда като аспект на легитимността.

В действителност въпросът за валидността съществува и авторът го очертава. Правото трябва да съответства на космическия ред като подреденост и хармония. Космосът валидира правния ред /с. 76,77/, но правният ред трябва да е и справедлив, справедливостта го легитимира /с. 95/. Бог е върховен законодател, който въвежда правото, но той влага в реда и божествената справедливост /с. 117, 132, 133, 135, 139, 149/. Хората се договарят и обществения договор валидира правото /с.156, 171/, но човешкият разум, вложен в правото, го легитимира като добродетелен ред. Това поглъщане на валидността от легитимността, което сочи авторът, според нас, произтича от приоритета на легитимността. В този смисъл традиционната концепция приемана за валидно само легитимното право /с. 224/. Показателен е казусът „Антигона”. Божият закон трябва да се спазва, не защото /сам/ е по-върховен от царския, а защото е ценностно оправдан – дължим уважение към мъртвите. В този дух е и позицията на Свети Тома Аквински. И в двата случая се извежда правото на съпротива – то е срещу нелегитимния закон, който поради това е и невалиден. Накрая, Макиавели като признава всевластието на владетеля, го предупреждава за легитимиращите граници на властването – „да не посяга на имотите /и жените/ на поданиците”.

4. „С настаняването на държавата” като основен легитимиращ фактор нещата се променят /с. 275/: държавата легитимира правото. Това е една следваща концепция, която авторът основателно и съдържателно критикува. И в тази част изследването представлява теоретична новост и е самостоятелен научен принос на автора. Изцяло оригинално е обяснението на Д. Вълчев на понятието държава /*stato*/, въведено от Макиавели, намерило приложение в модерната правна теория. От факта, че терминът е нов и непознат дотогава, авторът прави извода, че с него се отразява едно ново понятие с цел легитимиране на правния ред /с. 184/. Терминологичната

обосновка търпи възражение, защото на различни езици едни и същи понятия се означават с различни думи; допускането не е важно за славянските езици /най-малко/, а какво описва Платон в своите съчинения за държавата и какво е /идеалната/ държава. Авторът аргументира тезата си чрез връзката „държава - суверенитет”. Суверенитетът и върховната власт, която означава, е въведен „още през XIII-ти век, а през XIV-ти век се превръща в доктринерно понятие” /с.199/. Така суверенитетът, сочи Д.Вълчев, застава в основата на юридическото разбиране за държавата. Тезата на автора за генезиса на идеята за държавата като легитимиращ фактор на правото е напълно обоснована. Това е отдавна търсеният отговор на въпроса за възникването на етатизма. От една страна, правото се легитимира чрез народния суверенитет, от друга - то се валидира чрез правотворческата воля на представителите на суверена. В средата на XX-ти век тази логическа теза започва да губи основание в западния свят /но не и България/. Наред с причините за това /с.228-230/ авторът сочи и реакциите на новата ситуация в полето на правната философия.

5. Въпросът за връзката държава – право, както и за ценностната оправданост на правото се изследват от различни теоретични позиции. Авторът не отрича този факт, но като последовател на правния нормативизъм се ограничава до рамките на правния позитивизъм /с.36/. Д. Вълчев поддържа теорията на Ханс Келзен, че държавата е самият правов ред и че като един динамичен нормативен ред той се самовъзпроизвежда и в последна сметка самия ред придава валидност на правната норма. В последната VI-та глава на монографията се изследват съвременните аспекти на проблема за валидността в правото, като се очертават нови теоретични проблеми.

Научното пристрастие на автора към Ханс Келзен е трайно. В настоящия труд, обаче, виждаме едно негово развитие към „меко келзианство”. То се изразява в декларираното /няколкократно/ ново виждане на Д. Вълчев за предмета на правната наука., в който , освен правна норма и правен ред, вече присъства и „неговата непосредствена среда” /с. 42/. В интерпретацията на Келзен непосредствената среда е отнесена към „основната норма”, в която „се отразяват два принципа – принципът на легитимността, който изисква основната норма винаги да бъде приета от обществото /а това става въз основа на съответствие с определени ценностни представи .../” /с. 259/. Така авторът намира връзка между правния ред и неговата легитимност, което е обяснително начало и извън тяснокелзианската концепция.

III. Всяко съчинение може да бъде прочетено по различен начин. Едно сериозно научно изследване е значимо с проблемите, които поставя, с идеите, които насочват към следващи теоретични разработки. Монографията на Даниел Вълчев „Валидност и легитимност в правото” притежава тези качества. В настоящото изложение посочихме само част от тях, но те очертават по безспорен начин оригиналния характер и несъмнения научен принос на труда на Д. Вълчев.

В съвкупност предвид личните и преподавателските качества и научната стойност на изследователската работа категорично изразявам своето становище като член на настоящото жури доцент Даниел Вълчев да бъде избран за заемане на академичната длъжност „професор” /по „Обща теория на правото”/ в Юридическия факултет на СУ „Свети Климент Охридски”.

07.03.2013 г.

проф. д-р Лъчезар Дачев